

قاله مهره و من و پاییز

برایم فهرشی

پاییز - یه‌لدا:

قادر عه‌بدولآزاده له (شهووی یه‌لدا/ چله‌ی سالی 1304 (21 ديسامبرى 1925) له ناوایی کوليجه به‌خشی ناوه‌ندی، ديهستانی ناختاچی، به‌خشی بوکان، شارسنانی مه‌هاباد، له دایک بووه. ناسنامه‌ی ژماره 360 ی ئه‌و له رۆژی 7 مانگی خاکه‌لیوه، سالی 1309 (1930) له گوندی کوليجه وهرگیراوه و رحیم ده‌باغیان کارمندی ئیداره‌ی سیجیل و نه‌حوال ئیمزای کرده. ناوی دایکی مرۆت به ژماره‌ی ناسنامه‌ی 357 و ناوی باوکی محهمهد به ژماره‌ی ناسنامه‌ی 356 بووه.¹

به‌مزنده‌ی قاله مهره خو‌ی، ده‌بی سالی 1295 ی هه‌تاوی (1916ز) هاتینته سهر دنیا، به‌لام سجیل نووسی ده‌وره‌ی ره‌زاشا، رحیم ده‌باغیان رۆژی به‌کی چله‌گه‌ره‌ی زستانه‌ی سالی 1304 و اتا 1925 زایینی بو‌دیاری کرده. ئه‌وه‌ده‌مه‌ی گیانی گری‌دراوی گیانی دایکی بووه، گو‌بی له‌ده‌نگی شمشالی کاک محهمهدی باوکی و مامه سولتان و مامه رحمانی و کاکه‌کانی بووه. ئه‌وانه شمشال ژهنی به‌ناو و ده‌نگ و لیزان و لیه‌تاووی مه‌له‌بنده‌که بوون. خو‌ی ده‌بیژئی: « ئوستادم خولا بووه » ئه‌وجا ئه‌م چیرۆکه به‌شایه‌د ده‌هینتیه‌وه:

« من‌دال بووم له‌قولوله‌ی نزیك عه‌ولآباد بو‌شایی لئیان گری‌ابووینه‌وه، مه‌حمودی ته‌ها و غه‌فوره خره شمشالکی سه‌یریان لیده‌دا، منیش ویستم شمشال لیده‌م نه‌یانیه‌شت. ئه‌وه‌دم زور من‌دال بووم، چوومه نیو قه‌لاغه ته‌پاله‌یه‌که‌وه، ده‌ستم کرد به‌گریان، هینده گریام شه‌که‌ت بووم، ته‌پاله‌یه‌که‌م له‌بن سه‌رم ناو له‌خه‌مه‌که‌شدا هه‌ر هه‌نیسکه‌م ده‌دا، که‌سێکم لی په‌یدا بوو، سوورو سپی، هه‌رای لیکردم: « عه‌بدولقادر، عه‌بدولقادر هه‌سته، هه‌سته مه‌گری، به‌گریانی تو دارو به‌رد و هه‌گریان هاتوون! » هه‌ستم ده‌ستم به‌لیدانی کرد به‌که‌س رانه‌ده‌م هه‌ستم! سه‌یه‌نی چوومه شایی، به‌خودای نه‌غه‌فوره ده‌بو‌یرا نه‌مه‌حمود له‌به‌رانیه‌رمدا راوه‌ستن! جا نازانم، یا خولا کۆمه‌کی کردم یا شه‌یتان! ئه‌له‌یه‌ت شه‌یتان ناتوانی شمشال لیدا! »² ...³

قاله مهره باس له‌خودایه‌که ده‌کات که شمشال فیری خه‌لک ده‌کا، نه‌و په‌یامبه‌ری ئه‌و خودا هونسه‌مه‌نده‌یه⁴.

پاییزیک:

رۆژیک له‌رۆژمه‌کانی پاییزی سالی 1353 (1974)، بیستممان قاله مهره له‌بوکانه. دوا‌ی پرس و جو‌کردن، زانیمان چۆته مالی کریکاریک له‌گه‌رمکی خوار پۆمبی به‌زینه‌که‌ی حه‌یب زاده که ده‌یروانییه‌باخه‌که‌ی عه‌لی که‌رییس. له‌گه‌ل فه‌تاح ئیسماعیل پور، شانۆگێر⁵، له‌و گه‌رمکه به‌ماله‌کاندا ده‌گه‌راین، بو‌ئهو‌ی مالی خانه‌خو‌بی قاله مهره په‌یدا به‌کین.

ماله‌کانی ئه‌و گه‌رمکه هه‌مووی له‌گل و خشت، به‌ده‌ستی خاوه‌ن ماله‌کان خو‌یان ساز کرابوون. مال به‌مال له‌ده‌رگا‌کانمان ده‌دا، سلاو، بیخشن مالی کاک... ئیره‌یه؟ ژن یان پی‌او‌ی خاوه‌ن مال سه‌یریان ده‌کردین و رهنه‌گه‌لای خو‌یان پی‌یان سه‌یر بو‌وبی که‌ئهم جووته سه‌ررووته خه‌م نه‌دیتووه ده‌ست و پی سپیلکانه به‌و شه‌وه تاریک و سارده‌له‌چی ده‌گه‌رین. پاش کوتان و ده‌قولابی ده‌رگای زور له‌ماله‌کان، ژنیک ده‌رگای ماله‌که‌یانی به‌روماندا کرده‌وه، بیخشن مامه قاله میوانی ئیوه‌یه؟

له‌سه‌ر سه‌ربانی ماله‌که، ئانتینیکی به‌رزتر له‌قه‌لافه‌تی ماله‌که ده‌بیندرا، خانمه‌که له‌وه‌لامدا کوتی، به‌لی میوانی ئیمیه. پرسیمان نایا ده‌توانین بین و چاومان به‌کاک قادر به‌کوی؟ نازانم له‌و کاته‌دا ئه‌و خانمه چی له‌مێشکدا ده‌گه‌را و ئیمیه‌ی چۆن هاتوته به‌رچاو! کوتی فه‌رموون سه‌رچاوم.

هه‌موو ماله‌که تاکه ژووریک بوو، مامه قاله و خانه خو‌یه‌که‌ی و دوو من‌دال له‌سه‌ر ته‌لیس دانیشتیوون، چراگر سو‌زیکی رووناکی ژووره‌که‌ی دابین ده‌کرد و ته‌له‌ویزونی ماله‌که به‌باتری ماشین کاری ده‌کرد، له‌گه‌ل چوینه ژووره‌وه و سلاو کردنمان، مامه قاله و خانه خو‌ی له‌به‌رمان هه‌لستان که به‌ته‌واوی به‌خۆماندا شکابنه‌وه، له‌گه‌ل ئه‌وان دانیشتی و خانمی ماله‌که چایی له‌پێش ده‌ست دانان. هه‌رکمان خۆمان پی‌ناساندن و

کوتم ببخشن که موزا حیمتان بووین، داوامان له مامه قاله ئهومیه کاسنیټیکمان له شمشالعهکهی بو پر کاتهوه، داواشم ئهومیه ناوی ههر ههوایهک بهر له ژندن بهینن بو ئهومی له گهل چیرۆکهکهی ئاشنا ببین، کوتی با چایهکم بخۆمهوه به چاوان.

مامه شمشالی له بن باخهلی دهرهینا و ملی له ژندن نا. له نیوان ههواکاندا ناوی ههواکانی دههینا، بو من سرنج راکیش بوو که چۆن دهتوانی به بی برانهوه ههناسه ههلهکیشی. ئیمه بو ئهومی له سهر سهکوی شانۆ سهعاتیک دهمام بهینن، بهردهمام له میتودی عیلمی کهلک و مردهگرین بو ئهومی تهنگه نهفیس نهین، بهلام مامه قاله به چهند سهعات دهمی له شمشالعهکه ی ناکاتهوه و گرفتی ههناسه ههلهکیشانیسی بو نایاته پیش. پرساری من له خۆم ئهوه بوو که ئهوی بلیمهته نهخویندهواره چ میتود و سیستمیک بهکار دههینی، به داخهوه هیچکات ئهومم بو روون نهبووه.

پاش پرکردنهوهی شریتهکه لیم پرسی ئهم چیرۆک و داستان و حیکایهت و بهیت و حهیران و رازگیرانهوانه چۆن دهین به ههوا شمشال؟ له وهلامدا کوتی بهیتهکه له میشکمدایه و له ریگای گهروومهوه دهچینه ناو بلویرمه.

ههر لهو سهردهمهدا که له گهل مامه قاله ئاشنا بووم روژانه گویم له باخ، لیست، بینهوئن، چایکوفسکی و بلیمیتهکانی دیکههی جیهان رادهگرت و ژیاننامهیانم دهخویندهوه، ههر لهو دهمهوه بۆم دهرکهوت مامه قالمش یهکیک له ئهنادمانی ئهوی بنهماله جیهانییهیه. لهو شهوهرا مامه قالمش وهک حهسهن زیرهک بوو به یهکیک له سهر چاوهکانی هونهریم⁶، ههر چهند پیشهیی من گورانی و موسیقا نهبوو، بهلام ئهوان کتیبخانه و موزمخانهی زیندووی بهسهکانی موسیقا و کهلام و ئهدهبیات و درامی زارهکی کوردی، بو منی شانۆگیر بوون.

له وتویژ له گهل رادیو کرمانشان له سالی 1975، له وهلامی ئهوپرسیارهدا که بو ژنت نههیناوه دهلی: «**نهگهر ژنم هینابا له شمشالعهکهم دوور دهکهوتمهوه**» مامه قاله فهیلهسوف نهبوو، بهلام ئهوی بیرکر نهومییهی نه تغیا فهیلهسوفانه بووه، بهلکو دوبارهکردهوهی قسه و ژیانی زور له فهیلهسوفان و هونهرمهنادانی بلیمهتی جیهانه.

جاریکیان نهخۆش دهبی و له نهخۆشخانهی شاری مهراغه دهکهوی، دوکتور پیی دهلی:

“**تۆ نهخۆشی سیلنت گرتووه و نهگهر چاکیش بیتهوه له ریگای شمشالعهکهتهوه دهیگرییهوه، دهبی شمشالعهکهت فری دهی**”⁷

قاله مههر لههورژمهوه هیچ کات شمشالی له خۆی دوور نهخستوتهوه، یا له باخهلی ناوه، یا له قوولی کهواکهی راکردوه!» شمشالعهکه بووه به بهشیک له لهشی له گیانی له رۆح و تهواری ژیانی.⁸

پاییزی نازادی

پاییزی سالی 1357 (1979) له سالتونی شانۆی دهیبرستانی کهمال⁹ له شاری بۆکان خهریکی تهمرینکردنی شانۆنامهی "خودموختاری یانی چی؟"¹⁰ بووین، له ناکاو دهنگی لیدانی دهرگا کارمهکهی پی برین، یهک له شانۆکارهکان دهرگاکهی کردوه، کهسبکی تهنگه زل له گهل کهسبکی دریزی باریک هاتنه ژوور، کوتیان:"با بهرام کار داشتیم" ههموو سهیری یهکتریمان کرد و کس و لامی نهادهوه، دوايه کابرا خۆی کوتی:"با رفیق بهرام مسؤل تئاتر کار داشتیم".¹¹ چوومه پیش کوتم "من بهرامم." کوتی من ناوم داوده و بهرپرسی کارگای هونهری ئیرانم و له گهل ئهوی رهفیه تازه له ئورویا گهراوینهتهوه و دهمانهوی "جشنواره موسیقی خلقها" له کوردستان ناماده بکمین و توش دهبی هاوکاریمان بکهی و بهرپرسیارتهی و بهرپوهبردنی کارهکان بگریه نهستو. پیشنیاری ئهوی کابرايه له خهون و خهیاڵ دهچوو. لهو فستیوالهدا جگه له کورد، نازاری و تورکمان و فارس بهشدار دهبوون و بریار وابوو شوان پهروهریش له ئوروپاوه بانگ بکری.

یهکهم ناو که هاته میشکمهوه قاله مههره و عهلی کهردار بوو، پاشان دۆستانی ناگا پیشنیاری "حهمه جان"یان کرد. روژی دواترله شاری مههابادهوه له گهل چهند کس به جیبیک بهرمو گوندی قادرناوا وهرئ کهوتین، که چووینه بهر دهرکی ئهوی مالهی که دهگوترا مامه قاله ی لیهی، کوتیان چووه بو نیسکاوا.

که چووینه نیسکاوا، حهوالهی گوندیکی دیکهیان کردین، سهرئهنجام درانگانی شهو له یهکیک له گوندهکان پهیدامان کردوو و پاشان گهراینهوه بو مههاباد. له خویندکارانی دوو شاری بۆکان و مههاباد تیپیکی سرودمان سازکردو و جگه له چهند سرودی ئهوی سهردهمهی کوردستان سرودیکمان له سهر گورانیکی شوان پهروهر و شیعی عومر حهمیدی ساز کرد و یهکهم روژی فستیوال نزیک بووه.¹²

له هۆلی سینهمای مههاباد نه شوینی دانیشتن مابوو و نه جیگای راوهستان، دواي خویندنهوهی چهند سرود له لایهن کۆری سرودهوه، قاله مههره و حهمهجان، بو یهکهم جار له کوردستان هاتنه سهر سهکو. ههرچهند

هموو بهرنامهکه به زمانی کوردی له مه‌هاباد و بۆکان و سنه له زستانی سالی 1358 (1980) پیشکەش کرا، به‌لام کورته‌ی بهیتی "کانه‌بی" به عهد کرا به فارسی که زینده‌یاد ته‌ها پارسا هه‌لیگه‌راندبووه سه‌ر زمانی فارسی: ئه‌و دێرانه‌ی خوارمه‌وه که له لایه‌ن وێژمیری به‌رنامه‌که، نووسه‌ری ئه‌و دێرانه‌وه خۆبنداره‌یه‌وه، به‌تەنیا گێرانه‌وه‌ی داستانی "کانه‌بی و خوشکه‌که‌ی" نه‌بوو، به‌لکو داستانی هه‌زاران ژن و پیاوی کورد بوو:

"کانه‌بی بعداز مبارزات و قهرمانیه‌ی زیادی بلاخره در جنگ با احمدخان مراغه‌یی به قتل میرسد. خیر قتل وی به گوش خواهرش میرسد. در این ماجرا دشمن نمی تواند به اسب جنگی کانبی دسترسی پیدا کند. خواهر اسب را حسابی پروار می نماید، تا در جنگهای بعدی بتواند هر چه بیشتر به دشمن ضربه بزند. خواهر کانبی به یاد رشادتها و دلوریهای برادر "بوده" که هربار با غنایم زیادی که از دشمن می گرفت، از جنگ برمی گشت. "اینکه" چطور برادر توانسته بود در مقابل احمد خان مراغه‌ای و کهیم خان زند مردانه مقاومت نماید و حتی آنها را شکست دهد، "داستانی است که" بهتر است بقیه دلوریها و ماجرای بیت کانبی را از صدای دلنشین کاک همه زحمتکش روستایی بشنویم" ¹³

ئه‌وه‌ی پاش 50 سال حه‌ولی سه‌رینه‌وه‌ی که‌سایه‌تی نه‌ته‌وه‌یی کورد له لایه‌ن رژی‌می په‌هله‌ویه‌وه، قاله مه‌ره و حه‌مه جان له شارمکانی مه‌هاباد و بۆکان و سنه چ هه‌ستیه‌کیان له خه‌لکی ئه‌و شارانه‌ی کوردستان، له زستانی سالی 1980 پیک هیناوه، ده‌بی له بینهران و بیسه‌رانی ئه‌و شارانه بپرسین. به‌لام بۆ من بیستنی ده‌نگی شمشالی قاله مه‌ره و ده‌نگی حه‌مه جان له‌و فستیواله‌دا، نیشانه‌یک بوو بۆ بوژانه‌وه‌ی هه‌ست و نه‌ستی کپ کراوی کورد و هونه‌رمه‌ندان و بیرمه‌ندان ژیر ده‌ست. بینهرانی فارس و ترکی ئه‌و رۆژانه که خویان هونه‌رمه‌ندان به‌شدار له یه‌که‌م فستیوالی موسیقا له کوردستان بوون، له ژیاناندا نه‌ ده‌نگی شمشالی وایان بیستبوو، نه‌ داستان و گێرانه‌وه‌ی هونه‌ری و میژوویی ئاوه‌هایان به‌ گوێ گه‌یشتبوو. "عاشق گه‌ردی گه‌رگه‌زی" ¹⁴ که تهنور ژن و ده‌نگ خۆشی به‌ناوبانگی تورکه‌من بوو، پی گوتم، "له‌وه ده‌چی چیرۆکی ژبان و به‌سه‌ره‌ات و هونه‌ری ئی‌مه له یه‌ک نزیک بیت".

هه‌رچه‌ند حه‌مه جان و قاله مه‌ره به‌ر له‌و فستیواله‌ میژوویان خولقاندبوو، به‌لام له‌و فستیواله‌دا میژوویه‌کی نوێیان له حال و هه‌وای ئازادیدا خولقاند، ئه‌و ئازادیه‌ی که دوا‌ی ئه‌و ساله نه‌ بۆ قاله مه‌ره ره‌خسایه‌وه، نه‌ بۆ کورد.

پاییزی ته‌وریز:

پاییزی سالی 1363 (1984) به نه‌ینی له شاری ته‌وریز ده‌ژیا‌م و یه‌کیک له به‌ر هه‌مه‌کانی ئه‌و سه‌رده‌م، نووسراوه‌یکه به‌ ناوی "سه‌فه‌ریکی خه‌یالی بۆ بۆکان" ¹⁵، له‌و نووسراوه‌دا باسی قاله مه‌ره ده‌کری که لێره‌دا ته‌نیا چهند بره‌گه‌یه‌کی دینمه‌وه:

"ده‌نگی ئاشنای شمشال هاته‌ گویم، هاواری و مه‌ره سواره بوو... شوان بگه‌ریوه له به‌ر مه‌ری و مه‌ره و مه‌ره..."

.... که‌وته خه‌یالاته‌وه، بای خه‌یال رفاندمی چوومه لای مه‌م و زین، چوومه کویستانی ناگری، چوومه لای نه‌حمه‌د و گوێ نه‌ندام، چوومه لای لاس و خه‌زال، چوومه قه‌لای ده‌م ده‌م، چوومه لای ئه‌ویندارمکان، گه‌رامه‌وه بۆ لای سواره بچکۆلانه‌که....

مامه‌ی شمشال ژن، شمشالی له لێو نه‌ده‌کرده‌وه، کابرایکی قه‌له‌و رادیویه‌کی زه‌لامی له باوش گرتبوو، رادیوکه لال ببوو، که‌سکی دی چه‌ند کۆت وپانتۆلی له کنه خۆی دانابوو، کابرایکی کزولواز قۆلی پر له ته‌سیج کردبوو، یه‌کی تر کراس وده‌سمال و جل و به‌رگی ژنانه‌ی به‌ ده‌سته‌وه بوو، کورپکی لاویش بیژنگی تووی له کنه خۆی دانابوو، دوو سئ که‌س له ده‌وری میژیک دانیشتبووون چایی وقلیانان له پینش ده‌ست بوو، جل و به‌رگیان بۆنی روون و گریسی لئ ده‌هات، هه‌موو مات و بی ده‌نگ بوون، وه‌ک ئه‌وه‌ی هه‌رکامه‌ نوقمی خه‌یالاتی خۆی بیت، بیریان له چی ده‌کرده‌وه؟ ¹⁶.....

.....سه‌ری به‌رز کرده‌وه، ردین وسمیل و تووکی سه‌ری زور به‌ره‌و سپی رۆیشتبوو، خه‌فه‌ت و په‌زاره نیوچاوانی داگرتبوو، ئه‌وه‌ده‌م وچاوه گه‌شه‌ی کاتی شمشال لێدان به‌رچاو ده‌که‌وت له گه‌ل ده‌نگی شمشاله‌که رۆیشتبوو.

هه‌ستم به‌وه کرد دلێ پره له ده‌ردو زوخاو، چاویکی به‌ ده‌ورو پشتی دا هینا، هه‌ر که‌س خه‌ریکی چای خواردن و قلیان کیشان و قسه‌کردنی خۆی بوو. سه‌ریکی راوه‌شان. لئی پرسیم کاکه تو خه‌لکی ئه‌و شاره نی؟ نازانم بۆ به‌و پرسیاوه‌ی په‌شوکه‌م، دلێ پر بوو، هه‌ستم به‌ غه‌ریبی کرد، جا غه‌ریبی خۆم یا ئه‌و؟ پرسیم له به‌ر چی ده‌پرسی؟ چاویکی له چاوم بری وکوئی، ناخه خه‌لکی شارکه‌م زورم

لې ناپرسن، نهوان تهنيا پټيان خوشه گوتې بهنې. کونم مامه قاله چاک يا خراب نه منيش ناپرسم. شمشاله کهى به ليوبيمه نا. و مره سواره بچکوله بگريوه....

پاييزى هندهران:

پاييزى سالى 1994 له شارى بون بو ريزگرتن له مهز همر خالقى، وک ويزمر هاتمهوه سسر سهکوى شانؤ. سهرمتاي پاييزى سالى دواتر بو ريزگرتن له هاوړئ روژانى لاوه نيم ناسر رمزاي له شارى کولن فستيوالکمان ساز کرد و سالى دواى نهو پاييزى سالى 1996 بو من و ناوه ندى شانؤى کوچمر، پاييزى ريزگرتن له "يادى 75 سالى له دايکيوونى حهسن زيرمک" بو، بو نهو فستيواله که له 21 نوامبرى سالى 1996 ههفته يک بهر له روژى له دايکيوونى زيرمک بهر توه چوو، قاله مېره دوستى زيرمک بانگ کرا بو، به لام نهو نيش وک زور کهسى دیکه نهگهيشته نالمان¹⁷، به لام وتوويزيکمان له گهل ساز کرد. ده مانويست نهو وتوويزه له فستيوالى 75 سالى له دايکيوونى حهسن زيرمک بلاو بکېنهوه، به لام مامه قاله راي سپار دبو، به برايم بلين ههتا زيندووم نهو کاسيته بلاو نهکاتهوه¹⁸.

نهو دملئ:

« نهگس خوم له ئيختيارى قودرتهکانى ومخت دابنايه نهمرؤ هه موو شتم دهبوو به لام من هيندم له کوچه و کولان و قاومخانهکان شمشال لنداوه، خهک تقم له بابى دپنن¹⁹، شهوى وايه به تلهفون جنيوم بيندهن، جنيوم به... ددهن، جنيوم به... ددهن، يا له خهيايان و کوچه و کولان و قاومخانه دملين نهو سهگ بابيه بهخوى و نهوشمشالهوه ميشکى سسرى عالمى بردووه»²⁰....

ديسان مامه قاله دملئ:

« ميلهتى كورد پياوى زور چاكي تپدا ههكوتوه و ههكوتوه، به لام كورد قهدرى نازانى! به خوداي، خودا ميلهتى له ميلهتى كورد بي رحم تر دانهاوه!»¹

زيرمک دهيكوت:

« هونەر له ناو كورددا قهدرى نهماوه، دهمهوى بمرم و لهو دونياش چاوم به بهشهرى كورد نهكهوتيهوه!²¹ گوران دملئ: « له ناو قهوى بهسپتا قهدرى سنعتهكار²² و كهو عهكسى قهمر وايه له ناو حهوزيكي ليخندا». هينم دملئ: « هونەر مهند و زياني خوش مهاله»

قادر عهبدولازاده له دواقسهكانيدا روو دهكاته كوردهكانى دهرهوى ولات و دملئ:

« له سسر كوردايهتى خويان برؤن! كتيب به چاپ بگينن، با وک قورئانهكهى ماموستا ههژارى لې نهيه كه كهس نهيزانى جيان ليكر د²³! به هومئدى خودا لهو روژه رهشه نهجاتمان دهيو و ئيشالا به بهك شاد و شوكر دهبينهوه!»²⁴

قاله مېرهش وک تاقانهكانى جيهانى هونەر و بېر، له ناوميلهتهكهى خويدا بيگانه و تهنيايه، وک زيرمک، زهردهشت، خانى، شهرفخان و دهيان و سهدانى دیکه، وک هه موو نهو نووسر و بېرمهند و هونهرمهندانهى که همر نهمرؤ له شارهكانى روژهلاتى كوردستان و له شارى بؤكانيش تهنياي تهنيا و بيگانن، نهوانه نهو كهسانن كه به زيندووى كوژراون و كه مردن زيندوو دهنهوه و دهنه جىگاي باومر، همر وک چون ميژووى نهو خبله له سمرتاسرى جيهان وابووه و همر وا دهنيت ههتا نهو روژهى سسرجهم گوى زهوى به هه موو گياندار و بى گيانهكانيبهوه له كههكشاندا دهنيت به هيچ.

پاييزى پاييزهكان:

ههر نهو سال 2008، له شارى بؤكان له ريگاي SMS هوه ههوانى مهرگى قاله مهره²⁵ بلاو كرايهوه و به پهلمش گويزرايهوه بو سسر توري ئينترنيت. سولهيمانى برام وک همر جاريكى دیکه به بيستنى نهو ههواله، له زاويزيهكى چهند روژهدا بهر ههميكي خولقاند كه به دهنگ²⁶ تومار كراوه و درهبرى چاوكى تراژدى هونهر و هونهرمهنده له ناو نهتهوى ئيمهدا. نهو بابتهكهى بهو شيعرهى خوى دهست پيكردوهو:

له ولاتى زيندووكوژى مردوو پهرهست،
دارى شمشال بهرى نيبه

- 1 - ناسنامه دايک و باوک و کور له روژيکدا و له سالی 1930 وهرگير اوه، ژماره ناسنامه کانيش 356، 357، 360. هه بويه رننگه روژ و سالی له دايک بوونی قاله مهرش و هک زوريه زوری کسانه ئه سهردهمه راست نهی، بۆ وینه هه مان گرافت بۆ حهسهن زيرمک و هيمن و ههژار و نووسهران و شاعيران و هونهرمندانه ئه سهردهمه ههيووه و له سهردهمه رهز شاره سجیل نووسين دهستی پیکردوه و مهتموری ئيداری سجیل و نهحوال به کيفی خويان تمنانته شورهتيان بۆ خهلمک دروست کردوه.
- 2 - وتويزی قاله مهره له گهلم م. رهمزانی/ له سهر داواي نووسهري ئه ديرانه بۆ فستيوالی "75 ساله له دايکبوونی حهسهن زيرمک" له سالی 1996 پينک هات.
- 3 - وهرگير او له نووسراوهی پهيامبهري شمشال- برايم فهري- سالی 2001- مألپهري بۆکان- بهشی بۆکان- هونهر- موسيقا
- 4 - مانی پهيامبهري ههمهاندای دايک کوردیش، پهيامی پهيامبهرايهی خوی له ريگای نهفش و نيگار کيشانهوه دهگيانده خهلمک.
- 5 - فمتاح ئيسماعيل پورر نهاندای تپي شانووی جهوان بوو، ئه له شانوی "پسر خاک" دهوری شينی دمگير ا. فمتاح شهويک که درانگ دهچينهوه مال، رووبهرووی رق و توورهي بنه ماله که دهبيتهوه و دهکوژرئ، گوايه ئه شهوه به مهستی چۆتهوه مال.
- 6 - بۆ شانوکاني کوردی زوی، ماندانا و نالماني تهنيا به لام به ههرا، شهري له مالی ههژاردا، له موسيقای قاله مهره کهلمک وهرگرتوه.
- 7 - زورجار بۆ خوی ئهوهی بۆگير او مهوه.
- 8 - مير سهيفه يني کرمانشانی بونيانهري شانو به شيوه زانستی له ئيران و کوردستان بوو، له لايهن رژيمي رهزاشاوه يي رادگه ييندري که ئه نه نيستی حکومتي ئيرانه، يا دهبي سهکووی شانو به جي بهي، بان ئيران تهرک بکا، ميري شانووی کورد نه سهکووی شانو جي دههيلي و نه کرمانشان و کوردستان و ئيران، ئه خوی دهرمانداو دهکات. قاله مهرش ژبانی خوی له شمشاله مکهيدا کوکردوه. جيهاندارانی بيروهونه خويان به جيهانهوه هه لئاواسن، بهلمکو جيهان به شوين خوياندا رادگيشن به تاييهت پاش مردنيان.
- 9 - دهبيستانه کوروشی کهبير پيشتر له شهقامه بوو که بهرو دبی قاسم ناغا دهجوو، پاشان گويزراوه بۆ شهقامه که تهنيشت شارمبانی و شارداري که بهرو چۆمی دهر وات. دواي کوژرانی محمهد بههرا می و کهمال حهמידی به دهستی سهروان قزلباش له روژي 8 رهز بهري سالی 1357 (1978)، ناومهکی کرا به دهبيستانه کهمال.
- 10 - شانو نامه خودموختاری يانی چي؟ دواي شانو نامه "مانگرتن" بهزمانی کوردی له لايهن تپي شانووی جهوان له سالی 1358 له شارمکاني پيرانشار، مههاباد، بۆکان، سهقز و سنه پيشکهش کرا، نووسهر و دهر هينهري شانوکه ب. فهري بوو.
- 11 - له روژوه "برايم" ی کوردی، که له بهنهر هندا ناويکی موساييه، له لای فارسکان بوو به بهرام، ترکهکاني نازهريش هه مان ناويان لي کردم به "بايرام"، برادرانی خومان و باشووريش کرديانم به "بارام".
- 12 - سهرحه سروهکاني کوردی ئه فستيواله، له بهشی دهنگ و رننگ و تهماشاخانهی مألپهري بۆکان پاريزراون.
- 13 - بهيتهکه به دهنگی حهمهجان و شمشالی مامه قاله و ئه تیکسته فارسويه که ليرهدا راست کراوتهوه، له بهشی تهماشاخانهی مألپهري بۆکان دهست دهکموئ.
- 14 - سروهکاني تورکهمني عاشق گهردی گهرگزی و سروهی "قههرمان باجلاری" عاشق حهسهنی نازاره له بهشی دهنگ و رننگ و تهماشاخانهی مألپهري بۆکان پاريزراون و دهکرتي بيسترئ يان دابهزيندري.
- 15 - سهفري خيالی بۆ بۆکان باس له سالانی سهردهمی پهلهوه دهکات به تاييهت سالانی 1340 (1961) ههتا سالی 1355 (1977). ومختی خوی ئه نووسراوهيم نارد بۆ ماموستا هيمن که تازه گوواری سروهی دامهزراندبوو، بهلام پاشان له لايهن هيزا محمهد کهمانگهر سهر نووسهري گوواری "ناوينه" له تاران چاپ کراو و پاشان وهک سی دی ناماده کرا که له گهلم نووسراوهکه له مألپهري بۆکان بلاو کرايووه.
- 16 - ههموو ئه تيبانه کسانه راسته يينه که ليرهدا ناويان نههاتوه.
- 17 - ميديا زندی، حهسهن دهرزی، قاله مهره، موجهبا ميرزاده، شوکروالا بابان، شوان پهروهر، دلشاد سهعيد، نيقيبأل حاجبی، پهروين موشری و هزيری، ئهسهه سيرا جهديني- نهفتينهدي، قادر ديالان، رهزا حهمه فهريج، خاليد رهشيد، ناسو سهلته، بهکر لهگزی و کو مئليک کهسی دیکه بانگ کرابوون که زندی و دهرزی و قاله مهره، بابان و ميرزاده که له نامريکا دهژيبا، نه گهيشته ئه فستيواله. کاسپتي ويدئوی سهرحه فستيواله که له نارشيوي نووسهري ئه ديرانه پاريزراوه.
- 18 - ئه وتويزه به هاوکاري کاکم و م. رهمزانی و کاخوی برازام پينک هات. شريتي دهنگ و ويدئوکهی لای من پاريزراوه.
- 19 - زهردهشت کاتيک قسهی بۆ خهلمک دهکرد، بهردهبارانيان دهکرد، ههروهک چۆن دواي هاتنی ئيسلام کورد نايينه که شيان ژريپي خست، قاله مهرش ژريپي ميلهتهکهی خوی کهوتوه.
- 20 - وتويز له گهلم م. رهمزانی
- 21 - شريتي قسهکاني له بانه- که له لای نووسهري ئه ديرانه ههيه.
- 22 - دهبي وشه سهنهتکار له زمانی ترکيهوه وهرگيراي که به مانای هونهرمنده.
- 23 - ئه وتويزه بهر له چاپی قورانهکهی ماموستا ههژار پينک هاتوه.
- 24 - وتويز له گهلم م. رهمزانی
- 25 - کو مئليک له لاومکاني شاری بۆکان دهيانويست له ريگايهوه سرنجی ئه ميلهته بۆ وزع و حالی قاله مهره رابگيشن، هه بويه به درؤ ئه ههرايهيان بلاو کردهوه، که ئه کاره ئهوانيش سوودی نهيوو.
- 26 - پانورامای قاله مهره له بهشی پانورامای مألپهري بۆکان پاريزراوه.
- 27 - سهيد محمهد سهفایي له کاسپتيکي ويدئويي ئه قسانهی کردوه که له نارشيوي نووسهري ئه ديرانه ههيه.
- 28 - له نهخشانهوه، دايک، باوک، برا، خال و ههراکهکام، دوور له ديداری ناخر له گهلم من، بهرو گورستان بهري کران.
- 29 - به وتهی بنه ماله کهی، مامه قاله له قسه کهوتوه.